

Vammaispalvelulakiin ja erityishuoltolakiin liittyviä kysymyksiä

**Kuinka lakia luetaan – seminaari 8.10.2009,
Tampere**

Lakimies Minna Kaipinen
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

Vammaispalvelulain uudistus

- Osa vammaislainsäädännön uudistusta – askel lakien yhdistämisen suuntaan
- Voimaan **1.9.2009**
- Taustalla hallitusohjelma ja YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva sopimus

VPL:n uudistetut säännökset

- **Palvelusuunnitelman laatiminen**
  - Merkitys kasvanut
  - Uusi ajattelutapa – asiakkaan yksilöllinen tarve huomioon
- **Asioiden viivytyksetön käsittely**
  - Päätös ilman aiheetonta viivytystä
  - Viimeistään 3 kk:n kuluessa hakemuksesta
- **Vammaisen henkilön palvelutarpeen selvittäminen**
  - Aloitettava 7 arkipäivän kuluessa yhteydenotosta, kiireellisessä tapauksessa viipymättä.
- **Henkilökohtainen apu (subjektiivinen oikeus)**

Uudistuksen tavoitteet

- Lisätä palveluiden suunnitelmallisuutta ja niiden saannin joutuisuutta.
- Selkeyttää VPL:n mukaisten palvelujen ja tukitoimien kokonaisuutta sekä niiden suhdetta kehitysvammalain mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin.
- Lisätä yhdenvertaisuutta ja itsenäisyyttä sekä parantaa mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin.
- Konkretisoi suomalaisen vammaispolitiikan lähtökohtia: yhdenvertaisuus, osallisuus, oikeus tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin.
- Toteuttaa perustuslain mukaista oikeutta välttämättömään huolenpitoon ja riittäviin sosiaalipalveluihin.
- Vahvistaa vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeutta.

Vammaispalvelulaki ensisijaiseksi

- VPL ensisijainen suhteessa kehitysvammalakiin (päinvastoin kuin aiemmin)
- Kehitysvammalakia sovelletaan, mikäli VPL:n mukaiset palvelut eivät ole asiakkaan kannalta riittäviä tai sopivia
  - Valittava aina asiakkaalle edullisempi vaihtoehto (esim. maksuton palvelu)
- Erityishuollon palveluita järjestettävä kuten ennenkin

Vammaispalvelulain tarkoitus ja palvelujen järjestäminen

- Lain tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä ehkäistä ja poistaa vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. (VPL 1 §)
- Kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. (VPL 3.1 §)
- Tämän lain mukaisia palveluita ja tukitoimia järjestettäessä on otettava huomioon asiakkaan yksilöllinen avun tarve. (uusi VPL 3.2 §)
- Vammaisten henkilöiden tarvitsemat palvelut ja tukitoimet tulee järjestää niin, että ne tukevat heidän omatoimista suoriutumistaan. (VpA 1.2 §)

Kenelle henkilökohtaista apua? (VPL 8.2 §)

- Kunnan **on järjestettävä vaikeavammaiselle** henkilölle ... henkilökohtaista apua sekä palveluasuminen, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta **välttämättä tarvitsee** palvelua **suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista**.
- Kunnalla **ei** kuitenkaan ole erityistä velvollisuutta palveluasumisen eikä henkilökohtaisen avun järjestämiseen, **jos** vaikeavammaisen henkilön **riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein**.
  - Vain, kun kyseessä hyvin vaikea- ja monivammainen henkilö ja kun tarvitaan pääasiassa sairaanhoidon osaamista tai muuta erittäin vaativaa ja monialaista erityisosaamista jatkuvasti ja pitkäaikaisesti.
  - Kun henkilö jo on palvelu- ja hoidontarpeen vuoksi **perustellusti** laitoshoidossa.

Mitä henkilökohtainen apu on? (VPL 8 c §)

- Vaikeavammaisen henkilön välttämätön avustaminen kotona **ja** kodin ulkopuolella

1. päivittäisissä toimissa;
2. työssä ja opiskelussa;
3. harrastuksissa;
4. yhteiskunnallisessa osallistumisessa; **tai**
5. sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

= Apu toimissa, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei selviä niistä vamman tai sairauden vuoksi.

- Tarkoituksena on auttaa vaikeavammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan.

Myöntämisedellytykset (8 c § 3 mom)

- Oltava voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa
  - Jos avuntarve perustuu pääosin hoivaan, hoitoon **ja** valvontaan, tulee avuntarpeeseen vastata **muulla tavoin** kuin henkilökohtaisella avulla.
  - Lähtökohtana, että avun tarvitsija itse voi vaikuttaa siihen, missä asioissa ja miten avustetaan lähtien hänen omista valinnoista eikä ulkopuolisen tahon määrittämänä.
  - Lain kirjoittaja Jaana Huhta: "Oltava itse vähintään vahvasti osallisena. Lakia ei tule tulkita liian tiukasti".
  - Päätöksenteossa oltava riittävä valmius ja sosiaalityön ammattitaito ottaa selkoa asiakkaan omasta käsityksestä asiassa, tarvittaessa käytetään esim. tulkitsemista ja kommunikaation apuvälineitä ja -menetelmiä.
  - Omaisen ja läheisen apua voidaan myös käyttää tahdon selvittämisessä.

... Myöntämisedellytykset

- Oltava vaikeavammainen eli
  - tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta
  - välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua,
  - avuntarve ei johdu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista.

Henkilökohtainen apu ja vaikeavammaisuus

- Toimintakyky ratkaisee – ei diagnoosi
- Pitkäaikainen vamma tai sairaus
  - Myös vaihtelevat avuntarpeet huomioon (etenevät sairaudet, vaihteleva toimintakyky, sääolosuhteet, toimintaympäristöt)
- Välttämätön ja toistuva avuntarve
  - myös määrällisesti vähäisempi välttämätön avuntarve riittää, jos tarve toistuva (esim. kehitysvammainen henkilö, jolla hahmotushäiriö, osaa liikkua tutussa, mutta ei vieraassa ympäristössä)

Henkilökohtaisen avun määrä (8 § 4-5 mom)

- Päivittäisiin toimiin (sisältää myös kodin ulkopuoliset toiminnot esim. asioinnin) sekä opiskeluun ja työhön tunteja myönnettävä välttämättömän tarpeen mukaan
- Harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoon myönnettävä **vähintään** 10 h/kk 1.9.2009 alkaen ja 30h/kk 1.1.2011 alkaen.

... Avun määrä

- Avun määrä määritellään yksilöllisessä palvelusuunnitelmassa.
- Tehtävä yhteistyössä asiakkaan kanssa.
- Lähtökohta: **Palvelusuunnitelmaan kirjattuja asioita ei saa ilman perusteltua syytä sivuuttaa päätöksenteossa.**
  - <- asiakkaan etu.

... Avun määrä

- Määrää arvioitaessa lähtökohtana Suomen perustuslaki
  - PL 19.1 §: oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon
    - Palvelulla turvattava ihmisarvoisen elämän edellytykset (kulttuurisidonnainen, muuttunut yhteiskunnan kehityksen myötä)
  - PL 19.3 §: Järjestettävä riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. (luotava edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä)
- Lisäksi huomioitava sosiaalihuollon asiakaslaki
  - Asiakkaan toiveet, mielipide, yksilölliset tarpeet, etu.
- Ratkaisut tehtävä vammaispalvelulain tavoitteita kunnioittaen ja ottaen huomioon yksilöllinen avun tarve (VPL 3.2 §).

Henkilökohtaisen avun järjestämistavat (8 d §)

1. Kunta **korvaa** vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat **kustannukset**. (kuten aiemmin)
2. Kunta **antaa palvelusetelin** avustajapalveluiden hankkimista varten (arvon oltava kohtuullinen)
3. Kunta **järjestää palvelun itse** tai yhteistyössä toisen kunnan/kuntien kanssa tai ostopalveluna.

Henkilökohtaisen avun järjestäminen (8 d §)

- Henkilökohtaisen avun järjestämistavoista päätettäessä ja henkilökohtaista apua järjestettäessä otettava huomioon
  - henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä
  - palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja
  - elämäntilanne kokonaisuudessaan.

Omainen avustajana

(8 d § 4 mom)

- Omainen tai läheinen ei voi toimia avustajana, ellei sitä erityisen painavasta syystä ole pidettävä vaikeavammaisen henkilön edun mukaisena.
  - Esimerkkejä erityisen painavasta syystä:
    - Äkillinen avun tarve, ulkopuolisen avustajan löytyminen vaikeaa, vammaan tai sairauteen liittyvät erityiset syyt...
  - Vakiintuneita työsuhteita voidaan jatkaa, jos vaikeavammaisen henkilön edun mukaista.
  - Tavoitteena itsenäistyminen ja itsemääräämisoikeuden vahvistaminen.
  - Halutaan tehdä ero omaishoidon ja avustamisen välille.
    - Lisäapu omaishoidon piirissä oleville.